

PETROVSZKI ANETT ÁGNES

MÚLT–JELEN–JÖVŐ

Andragógus képzés alap- és mesterszakon

Bevezetés

*„A tanulás nem más, mint annak felfedezése,
hogy valami lehetséges.”*
– Fritz Perls –

A társadalom kulturális sokszínűsége felerősítette a kultúráközvetítő szakmai képzések szükségességét Európában a XX. század elején. Kezdetben elismert professzorok, elkötelezett katolikus papok és protestáns lelkészek vezettek a felnőttek körében tanfolyamokat és művelődési köröket. Olyan tudást kívántak átadni, amely a mindennapi élethez elengedhetetlen. *„A közművelődés a magyar történelemben a reformkor óta áll a társadalmi haladás és a nemzeti felemelkedés szolgálatában.”* (Szurmainé, 2009:11). Ez biztosította azt, hogy a magyar társadalomban a szakma legjobbjai olyan innovatív eredményeket értek el, melyek megadták az egyén számára a kulturális élményt.

A kiegyezés a kulturális életben határkőnek tekinthető. Lehetőség nyílt a dualizmus rendszerén belül, hogy Magyarország társadalmi és gazdasági fejlődése meginduljon. A kulturális élet virágozni kezdett és ennek következtében teret kaptak azon kezdeményezések, melyek által kiszélesedett a kulturális élet. A *nép-művelés* fogalmában összegezték a reformkor nagyjai, Széchenyi Ferenc, Eötvös József és Kossuth Lajos a boldoguláshoz szükséges tanítanivalókat.

Az évtizedek során rengeteg változáson ment keresztül, olykor jelentős el-lenszélben, a közművelődési szakembereket képző szak. Dolgozatomban arra vállalkoztam, hogy a magyarországi andragógia képzés helyzetét vegyem górcső alá. Megvizsgálom az alap- és mesterképzés múltját, jelenét és jövőjét. Ahhoz, hogy megértsük a jelen helyzetet meg kell ismernünk a múltat és ez által következtetéseket vonhatunk le a jövővel kapcsolatban.

A dolgozat felépítése

A dolgozat négy nagyobb egységre osztható. Az első fejezetben a vizsgált témát és a kérdéskör feldolgozásának módszerét írom le. A második részben tisztázom a közművelődési szakemberképzés történeti előzményeit, majd kitérek a 2006-ban Bologna-folyamat néven ismertté vált változássorozatra, mely alapján alakította át a kultúráközvetítő képzés felépítését. A harmadik fejezetben megvizsgálom az andragógusképzés felsőoktatásban kialakult helyzetét és elemzem a témához kapcsolódó statisztikai adatokat is. A dolgozat megírásához szekunder kutatást végeztem, amely témához kapcsolódó releváns szakirodalmak, tanulmányok, valamint statisztikai és korábbi kutatási adatok áttekintésével és értelmezésével történt. A kapott eredményeket összegzem és a negyedik fejezetben írom le a következtetéseimet a témával kapcsolatban.

A kutatásom ismertetése

Témaválasztásomat indokolja, hogy mint andragógus (művelődésszervezés szakirányon) és leendő okleveles felnőttképzési szakember ismernem kell az általam választott szak történeti kialakulását, főbb fordulópontjait, statisztikai adatait és a témával kapcsolatos tanulmányokat. Célom volt elmélyülni a kapcsolódó szakirodalmakban és választ találni arra a kérdésre, hogy milyen a jelenkori megítélése a felsőoktatásban az andragógus képzésnek. Illetve milyen társadalmi és gazdasági előnyei vannak, ha hangsúlyt fektetünk ezen a szakon tanuló egyének oktatására. Ahogy John Steinbeck¹ írta „*a nevelés a jövő kulcsa*”, amely által az egyén versenyképessége nő és ennek köszönhetően hozzájárul a tudásalapú társadalom létrehozásához.

1 John Ernst Steinbeck amerikai regény-, novella- és színdarabíró.

Andragógia szak kialakulása Magyarországon

*„Amit tapasztalsz, érzed és tanulsz,
Évmilliókra lesz tulajdonod.”*

– Madách Imre –

Hazánkban a kulturális értékek fontosságának és terjesztésének törvénybeli megfogalmazására gróf Andrassy Gyula kormánya vállalkozott.² Báró Eötvös József személye biztosítéknak látszott, hogy a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium (VMK) a reformkor művelődéspolitikáját folytatja és igyekszik az új, megváltozott európai követelményekhez igazítani. Természetes volt az állam azon törekvése, hogy olyan intézményeket hozzon létre, amelyek nemcsak a felnövekvő nemzedékeket oktatják, hanem azoknak a felnőtteknek is lehetőséget biztosítanak, akik kimaradtak az iskolai oktatásból. Eötvös József a „*népnevelés egységét vallotta: beleértve mind az iskolai, mind az iskolán kívüli oktatást és nevelést*” (T. Kiss, 2009:13). A viszonylag rövid élettartamú népnevelési egyletei a tömeges analfabétizmus visszaszorítását tűzték ki célul, vagyis írni, olvasni, számolni tanítottak.

Mindezt követően Klebersberg Kuno miniszter ismerte fel azt, hogy az államnak együtt kell működnie a helyi társadalmakkal annak érdekében, hogy az iskolarendszeren kívüli művelődés megfelelő hangsúlyt kapjon, és ezáltal fejlődjenek az emberek. Kultúrotthonok alapítását támogatta, a tanyán élő lakosok könyvellátásának érdekében bibliobuszokat indított és az állami költségvetés részévé tette a népművelés programjainak támogatását. Fontosnak tartotta, hogy az emberek műveltségüknek köszönhetően olyan szemléletváltozás részévé váljanak, amely elősegíti a kulturális fejlődésüket (T. Kiss, 2000).

Ezek a törekvések alapozták meg a népművelés gyakorlatba ültetését és teremtettek lehetőséget arra, hogy a kultúráközvetítő szakemberek segítségével fejlődjön a magyar társadalom. Az 1990-es évektől kezdve kultúráközvetítők, művelődésszervezők, közművelődési szakemberek, közösségfejlesztők, animátorok, rendezvényszervezők, felnőttképzők, andragógusok, társadalmi segítők, falugondnokok, népfőiskolai aktivisták szakemberei segítik, ápolják és fejlesztik a tudásátadást a klasszikus szakértelem és a kompetencia örököseiként (Szurmainé, 2009).

2 1867. február 17-től 1871. november 14-ig volt kormányon gróf Andrassy Gyula.

A közművelődési szakemberképzés történeti előzményei

A kultúraközvetítő szakember képzés evolúciós folyamata az eltelt több mint hatvan év során számos nehézséggel találta szembe magát. A képzés fejlődését és alakulását gyakorta övezték ellentmondásos körülmények. Létjogosultságát a társadalmi és gazdasági változások és az akadémiai tudományrendszerre épülő felsőoktatási keretek között kellett folyamatosan bizonyítani miközben a gyakorlati szakemberek és a szaktanszékek vezetői öndefiníálási nehézségekkel küzdöttek. Választ kellett adniuk arra a kérdésre, hogy mik a jellemzői és alkotó elemei a kultúraközvetítő szaknak és a szakmai identitásnak (Durkó, 1977).

A múlt század ötvenes éveiben a „felülről lefelé hajló”, a népet művelő-nevelő szemlélet jellemezte, amely nem volt mentes a két világháború közt kialakult nézettől sem, mely szerint a népművelő ember az a személy, aki műveli a műveletlen és kevésbé műveletlen népet. Célja, hogy erkölcsi nyomással rábírja és ösztönözze az embereket arra, hogy olvassanak, járjanak színházba, hallgassanak zenét, vagyis „művelődjenek” (T. Kiss 2009).

A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem ötéves népművelő C szakán megkezdődött az oktatás majd „1961-ben az Eötvös Lóránd Tudományegyetem is sikeresen kezdeményezte s indította el az ötéves, egyetemi szintű A szakos népművelő-képzést nappali és esti tagozaton, majd 1962-től levelező tagozaton. 1975-ben a főiskolai szintű négyéves nappali és levelező tagozatos népművelés, majd több mint egy évtizeddel később művelődésszervező szakos nappali, továbbá levelező tagozatos képzés jelent meg a választható szakok sorában” (T. Molnár 2010). A szak folyamatos strukturális és tartalmi átalakulás következtében több felsőoktatási intézményben helyet kapott ezzel is biztosítva a jelentkezők számára, hogy lakóhelyükhöz eső legközelebbi egyetemet választhassák. 1962-ben Szombathelyen, 1963-ban Debrecenben, majd más tanár- és tanítóképző intézményekben indítottak népművelő főiskolai képzést. A hetvenes években Budapesten, Egerben, Esztergomban, Dunaújvárosban, Győrben, Jászberényben, Kaposváron, Nyíregyházán, Pécsen, Sárospatakon és Szegeden vezették be a szakot.

A Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Felnőttképzési Intézetben (és az ezt megelőző jogelőd intézményeiben) 1975 óta folyik kultúraközvetítő szakemberképzés (Szűcs–T. Molnár, 2009). A rendszerváltás után itt is lezajlott a szak modernizációja, mely igazodott a megváltozott társadalmi igényekhez. A képzés tartalmának korszerűsítésével és az országos folyamatokkal összhangban 1992-től 2008-ig művelődésszervező szakos hallgatókat képzett a Felnőttképzési Intézet. A Bologna-folyamatnak köszönhetően 2005-ben elkezdődött a nagy népszerűségnek örvendő andragógia BA szak indítása, így 2006/2007. tanévtől felnőttképzési szakembereket oktatnak a Szilléri sugárúti Intézet falai közt.

A tömeges főiskolai oktatás alapot adott arra, hogy egyetemi képzés is induljon művelődési és felnőttképzési menedzser szakon. Mindezt a művelődési és közoktatási miniszter 1992. július 17-én az 56.001/92. XIII. számú határozatba foglalta, így kezdődött meg a Janus Pannonius Tudományegyetemen³ az egyetemi oktatás (Kraiciné, 2009). Kutatások igazolták, hogy a művelődésszervező szak és a képzőintézmények fejlődése összhangban volt a társadalmi kihívásokkal és követte az európai trendeket. Az évek múlásával ez az álláspont nem változott. A kulturális munkaerőpiacon szükség volt és van a képzett szakemberekre, akik tudásukkal és innovatív ötleteikkel elősegítik és felkeltik a társadalom tagjaiban a kultúra iránti igényt.

Az andragógus képzés helyzete a felsőoktatásban 2006 után

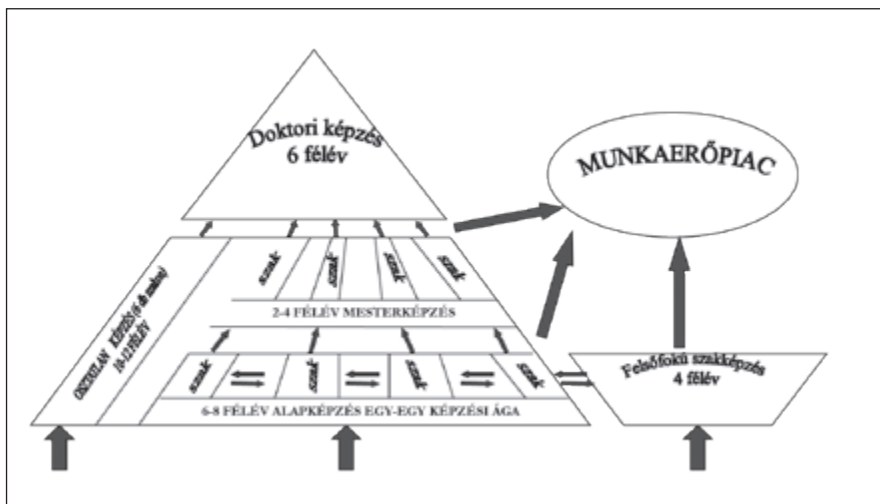
A globalizált világ vezető országai⁴ között technológiai verseny folyik, amely kiterjed az emberi erőforrás fejlesztésétől egészen a tudás termelés alkalmazásáig tartó egész folyamatrendszerre (Kocsis–Koltai, 2006). Mindezt a munkaerő mobilitása felértékelődött az új tudás gyors alkalmazása szempontjából. *„A csúcstechnológiák hatékony alkalmazása magasan képzett, a gyorsan változó körülményekhez rugalmasan igazodni képes munkaerőt igényel, amely földrajzi értelemben is mobil, de a különböző szakmák között képes mozogni, amellet alkalmas bonyolult, igényes feladatok kreatív megoldására. Ebben a globális versenyben az USA a kezdetektől fogva helyzeti előnyt élvezett: több mint 50 állama hatalmas belső piacot jelent (közös pénzzel, jogi szabályozással), egységes oktatási rendszerrel, viszonylag homogén kultúrával. Hatalmas K+F potenciálja mellett tehát rendkívül mobil munkaerővel rendelkezik: az államok bármelyikében diplomát szerzett szakemberek a közös nyelv, kultúra ismeretében, a szakképzettség elismerése révén bármely tagállamában munkát vállalhatnak, mozogásuk rugalmasan követi a tőke igényeit”* (Barakonyi, 2004). Európai Unióban élő emberekre az ilyen fajta mobilitás nem jellemző, így versenyképességének is ez a legfőbb akadálya. Mindemellett a felsőoktatási struktúra széttagoltsága és a diplomák eltérő tartalma gátolja mindezt.

Az Európai Unió vezetői felismerték, hogy a munkaerő mobilitás összefügg a felsőoktatási rendszer jogi és szerkezeti egységével. Ez azt jelenti, hogy 1999-ben megszületett a Bologna Nyilatkozat a versenyképesség javítása érdekében. Ahogy az 1. ábráról leolvashatjuk alapvetően két fő képzési cikluson, az alapkép-

3 A Pécsi Tudományegyetem jogelődje a Janus Pannonius Tudományegyetem.

4 Észak-Amerika, Japán, Európai Unió

1. ábra
A hazai felsőoktatás 2006-tól bevezetett struktúrája, Forrás: Mang, 2005

zésen⁵ és egyetemi képzésen⁶ alapuló rendszert vezették be. A második ciklusba való belépés az első ciklus sikeres lezárása után következhet be. Emellett kredit-rendszert vezettek be, amely elősegíti a legszélesebb hallgatói mobilitást. Célja és funkciója, hogy lehetőséget biztosítson a kreditek megszerzésére a felsőoktatáson kívül, például az élethosszig tartó tanulás keretei közt, feltéve, ha az adott felsőoktatási intézmény is elfogadja. A Bolognai Nyilatkozatban szerepel még az egyenlő esélyekkel megvalósuló mobilitás, a minőségbiztosítás területére kiterjedő összehasonlító kritériumokon és módszereken alapuló európai együttműködés kialakítása és a felsőoktatás támogatás (Bologna Nyilatkozat, 1999).

Magyarországon két intézménytípust különböztettünk meg, a főiskolák és egyetemek hálózatát. A kettő közt az átjárásra nem volt lehetőség. 2006-tól hazánkban is bevezették az 1999-ben Bolognaban elfogadott felsőoktatási struktúrát, melyet a több lépcsős szerkezet jellemzi. Az 1. ábra jól mutatja, hogy három éves alapképzés szakaszra épül a két éves mesterképzés, majd ezután következhet a hároméves doktori (PhD) képzés. Az alapképzés nagy hallgatói létszámok befogadására alkalmas, tehát ezen a szinten jön létre a tömegképzés, amelynek következtében nő a diplomával rendelkezők száma a munkaerő-piacon.

A hazai felsőoktatásban bekövetkezett változások együtt jártak a választható szakok struktúrájának átalakításával. Elsőként 2005-ben a Pécsi Tudományegye-

5 Alapképzés = undergraduate

6 Egyetemi képzés = graduate

tem képzési kínálatában jelent meg az andragógia⁷ szak, mely magába olvasztotta a felnőttoktatási szakértő, a humánszervező, a munkavállalási tanácsadó, a művelődésszervező és a személyügyi szervező képzési irányokat.

A kutatók, politikusok és a szakma emberei úgy vélték, hogy az andragógia szemléletmóddal a munkaerőpiac és az egyén közti viszony harmonikusabb és kezelhetőbb struktúrává válhat, amely segítheti a regionális egyenlőtlenségek kiküszöbölését. Kocsis Mihály és Koltai Dénes ebből a szempontból úgy gondolták, hogy a „*felnőttképzés és szakképzés nem csupán oktatásügyi kérdés, hanem gazdasági, szociálpolitikai és területfejlesztési kérdés is.*” (Kocsis–Koltai, 2006:196).

Az andragógia alapképzésen 2006-ban kezdődött meg az oktatás és az első évfolyam 2009-ben kapta kézbe a diplomáját. A konzorcium kidolgozta az alapképzésre épülő négy mesterszak⁸ tervét, amelyek oktatása 2008–2009-ben a Pécsi Tudományegyetemen, a 2009–2010-es tanévben az Eötvös Lóránd Tudományegyetemen és a Szegedi Tudományegyetemen kezdődött meg (Az I. számú mellékletekben található meg azon felsőoktatási intézmények nevei, amelyek andragógia szakot indítottak). A legnagyobb problémát az okozta, hogy a felsőoktatási intézmények oktatói félték attól, hogy a névválasztás befolyásolja a kulturális területekre jelentkező hallgatókat. A félelem alaptalannak bizonyult, hiszen az andragógia szakra már az első évben összesen több mint ötezren jelentkeztek (4. táblázat). A szak, bár tartalma és célja eltér a korábban megszüntetett művelődésszervező, személyügyi-szervező és munkavállalási tanácsadó szakoktól és azok kultúráközvetítő szándékától, de megtartotta a jellegét és alkalmazkodva az új évezred követelményeihez: a súlypontok áthelyeződtek a felnőttképzésre.

7 Az andragógia a felnőttek tanulásával és oktatásával, képzésével és önképzésével, művelődésével és önművelődésével foglalkozó ismeretek, tevékenységek, szervezetek és intézmények rendszere, amely folyamatos önreflexiójával a kutatás és fejlesztés szempontjait is önmagában hordja.

8 A négy mesterszak: andragógia, emberi erőforrás tanácsadó, kulturális mediátor és andragógus–tanár szak.

Andragógusokról nem csak andragógusoknak

*„A tudományos kutatásnak mindig az a vége,
hogy hirtelen több probléma is felbukkan ott, ahol korábban csak egy volt.”
– Norman Mailer –*

Tanulmányaim során számos alkalommal megkérdezték tőlem, hogy mi is az andragógia? Miért választottam ezt a szakot? Miért gondolom, hogy ezzel a szakmával el tudok majd helyezkedni a munkaerő-piacon? Válaszom után mindig csodálkozó és néha értetlen arcokat láttam, akik igyekeztek „megfogni” az andragógia fogalmát és behelyezni saját életükbe. Személyes példám is mutatja, hogy az andragógus szakma megbecsültsége nem alakult ki. A társadalom tagjai nem tudják megfogalmazni, hogy kik is az andragógusok és mi a feladatuk, mivel nem ismerik a szakma tevékenységeit. Az elmúlt évek alatt nem alakult ki az andragógia sajátos arculata. Farkas Éva kutatásából⁹ megtudhatjuk, hogy az alacsony presztízsnak egyrészt a szakma és eredményeinek „láthatatlansága” az oka (Farkas, 2013). A felnőttképzési szakemberek elhelyezkedési lehetőségei jobbak az átlagnál a széleskörű tantárgyi struktúrának köszönhetően, amely okot ad arra, hogy nehezen tudják behatárolni, hogy pontosan „*mit is csinál egy andragógus?*”

Elméleti megfontolások

A társadalom fejlődéséhez a tudás a legfontosabb kulcs. Az ember a tanulás által olyan kompetenciákat, készségeket sajátít el, ami nélkül nem tudna élni a társadalom adta lehetőségekkel. Az élethosszig tartó tanulás és a tudásalapú társadalom kialakulásának alapja a felnőttek képzése, vagyis az emberi erőforrás fejlesztése. A cél az, hogy az emberek minél nagyobb többsége hozzájárulhasson a szellemi tőke növeléséhez és fel is használja azt. A felnőttképzési szakembereknek a képzés és oktatás szervezésén kívül, célja kell, hogy legyen, hogy ezt a folyamatot elősegítse legjobb tudása szerint. Támogassa a felnőttet az életen át tartó tanulásban, a pályakorrekcióban, pályaaorientációban. Mivel az Európai Unió a tudásalapú társadalom megvalósítását tűzte ki célul, a tagállamok, így Magyarország számára is stratégiai kérdéssé vált az élethosszig tartó tanulás bevezetése (Kraiciné, 2008). Koltai Dénes véleménye szerint az andragógus

9 Farkas Éva kutatásának címe: Az andragógus identitást vizsgáló empirikus kutatás

szakember „az emberi gazdaság (*human economics*) az emberi tőke (*human capital*) létrehozásán és alkalmazásán munkálkodik, amellyel a szervezeti érdekeknek igyekszik megfelelni” (Koltai, 2006:45).

Az andragógia szakma identitása, mint „szakmai identitás alakulása, olyan folyamat, amely az egész életpályán átível, s amelynek során az egyén a szakma gyakorlása közben szerzett tapasztalatait beépíti identitásába” (FARKAS, 2013:246). A felnőttképzési szakember – és más szakmát tanuló egyén is – már a tanulmányai alatt elkezd kialakítani az önazonosságát, amely az évek előrehaladtával újabb szerepek, újabb tapasztalatok függvényében formálódik. A szakmai fejlődés során olyan új készségeket, kompetenciákat, ismereteket sajátít el, amely által maga az egyén önazonossága is változik.

Farkas Éva az andragógusok identitását kutatta 2012 és 2013 között. A minta válaszadói csoportjai differenciáltak voltak és a kutatás módszereként a Delfi-technikát alkalmazta.¹⁰ Az interjúk alapján megállapította, hogy „az andragógus szakmai identitás szerveződésének markáns jegyeit nem lehet megragadni, a szakma folyamatosan újraértelmeződik” (Farkas, 2013:287). A hazánkra jellemző folyamatosan változó társadalmi, gazdasági és jogi hatások olyan kihívások elé állítják a pályakezdő andragógus szakembereket, amelyre csak a szakma felé elhivatott és a céljaival azonosulni tudó egyén képes megfelelő választ adni.

„Mit tanulnak az andragógus hallgatók alap- és mesterszakon?”

A XXI. század új kihívások elé állítja a felnőttképzési szakembereket. A Bologna-rendszer biztosította a képzési rendszerek nyitottabbá válását és a formális, a non-formális és az informális oktatási rendszerek összemosódását így az emberek tanulási ideje megnőtt. A felnőttképzési szakemberek feladata, hogy segítséget nyújtsanak az ember és munka, az ember és szakma kapcsolódásában, vagyis a szakmaválasztás területén és az élhető emberi élet feltételeinek megteremtésében (Kraiciné 2009). Az andragógia alapszak három éve ehhez a feladathoz elegendő tudást biztosít. (Az alapszak képzési célja és az elsajátítandó szakmai kompetenciák a II. számú mellékletben találhatóak meg.)

Az andragógia alapszak képzési struktúrája úgy épül fel, hogy a hallgatók négy féléven keresztül alapozó és szakmai törzsképzés tárgyait tanulják, az ötödik és hatodik félévben következnek a szakirányok tárgyai és a szakdolgozat elkészítése. Az első két évben az adott évfolyam egésze együtt sajátítja el az andragógia alapjait, majd az utolsó egy évben specializálódnak egy szakirányban (Kraiciné, 2009).

10 Delfi-technika: az interjúk kérdezőbiztosok bevonásával történik (Farkas, 2013).

A tanulmányaik elején az alapozó képzés olyan modulokat tartalmaz, mint a filozófiatörténet, a nevelés- és művelődésfilozófia, pedagógiai – andragógiai és a társadalomismeret.¹¹ Mindezen tárgyak értéke 60 kredit. A harmadik és negyedik félévben lévő tantárgyak képezik a törzsképzést, amelyben a művelődéstörténet mellett az andragógia történeti, elméleti és gyakorlati aspektusai és a hozzá szorosan kapcsolódó jogi és gazdasági környezete szerepelnek, amelynek értéke 60 kredit. Az andragógus hallgatók elsajátítják a felnőttképzés hazai és nemzetközi szervezeteinek rendszerét is (Kocsis–Koltai 2006). Az utolsó két félévben a hallgató által választott szakirány határozza meg, hogy az andragógia mely területén kíván – optimális esetben – a diploma megszerzése után elhelyezkedni. A felnőttképzési szervező, a munkavállalási tanácsadó, a művelődésszervező a személyügyi szervező a négy választható szakirány (A dolgozat III. számú mellékletében részletezem a szakirányok stúdiumait.).

A *felnőttoktatási szervező szakirányt* választó hallgatók az első két évben megszerzett andragógiai ismereteiket mélyítik tovább, különös tekintettel a szakma gyakorlásához szükséges kompetenciák fejlesztésére. A képzés során a hallgatók elsajátítják a piac, a felnőttképzési igények felmérésének módszereit ezzel is biztosítva, hogyha kikerülnek a munkaerőpiacra, kiigazodnak a folyton változó társadalmi, gazdasági és jogi környezetben.

A *munkavállalási tanácsadó és a személyügyi szervező szakirányok* az ezredfordulón kialakuló munkaerő-piaci igényeknek kívánnak megfelelni. Megnőtt az igény az emberi erőforrással foglalkozó szakemberek iránt mivel a tudásalapú társadalom nélkülözhetetlen eleme az emberi erőforrás gazdálkodás. A hallgató a képzés során megtanulja, hogyan kell kialakítani egy szervezet stratégiáját és kultúráját, hogyan tudja felismerni és alkalmazni a társadalmi és gazdasági igények markáns megjelenését.

A legrégebbi múlttal a *művelődésszervező szakirány* rendelkezik, amellyel a végzettek olyan munkahelyet töltenek be, ami szorosan kapcsolódik a kultúrához, a művészetekhez. A félévszázados kultúráközvetítő szakemberképzés bebizonyította, hogy a kulturális szakemberekre nagy igény van, mert nélkülözhetetlen szerepet töltenek be.

A sikeres vizsgák és a szakdolgozat megírása után az alapképzés végén, a záróvizsgán méretetik meg a hallgatók tudása, amely után a középfokú, C-típusú nyelvvizsgálóval rendelkező hallgatók andragógus oklevelet kapnak. Betétlapként szerepel az elvégzett szakirány megnevezése és a három év alatt megszerzett kreditek értéke.¹²

11 A társadalomismereti modul legfontosabb tudásterületei: szociológia alapismeretek, kutatómódszer-tan, kommunikáció, szervezés és vezetéselmélet.

12 Az SZTE-JGYPK-FI-ben a művelődésszervező szakirányon belül hat specializáció közül választanak a harmadik félévben a hallgatók. A specializációk részletes leírása a IV. számú mellékletben található.

Az alapszak elvégzése után az andragógus a megszerzett tudását vagy a munkaerőpiacon próbálja ki vagy folytatja tanulmányait mesterképzésen. Ahogy Kocsis Mihály és Koltai Dénes a tanulmányukban írják az *„andragógus oklevéllel a munkaerőpiacon azok az állások tölthetők be, amelyeket korábban a felnőttoktatási szakértő, művelődésszervező, munkavállalási tanácsadó vagy személyügyi végzettséggel rendelkezők vállalhatnak”* (Kocsis–Koltai, 2009).

A mesterszakok négy féléves időtartamúak, amelyeknek a célja, hogy olyan oklevéllel rendelkező andragógusok hagyják el az egyetem tantermeit, akik a tanulmányaik során felkészültek az európai közösségekhez, a fejlett országokhoz való felzárkózás támogatására. Mindez azért tekinthető fontosnak, mert napjainkban a tömeges munkanélküliség tartós jelenléte gondot okoz az egyén számára.

Az andragógus szakember feladata, hogy erre a problémára megoldási lehetőségeket találjon biztosítva ezáltal, hogy az egyén visszakerülve a munkaerő-piacra a társadalom értékes tagjává válhasson. Ismerik a leghátrányosabb helyzetű rétegek és csoportok társadalmi beilleszkedésének problémakörét, és képesek oktatási–képzési intézmény-, eszköz- és módszerfejlesztésére, valamint a tanulási lehetőségekhez való fizikai és virtuális hozzáférés támogatására (Kraiciné, 2009). Az *„MA szakára felvételt nyert hallgatók megismerkednek az andragógia társadalomtudományi aspektusaival; az andragógiai elméletekkel; a felnőttoktatás didaktikája és módszertana kérdéseivel; a felnőttképzési curriculum tervezéssel; a kompetencia-alapú és moduláris képzések fejlesztésével, értékelésével, minőségfejlesztéssel; a kutatómódszertan kérdéseivel; a felnőttképzés menedzsmentjével; a pályorientáció-pályakorrekció világával”* (SZTE–JGYPK–FI, 2009). (Az andragógia mesterszak képzési célja és az elsajátítandó szakmai kompetenciák a II. számú mellékletben találhatóak meg.).

Az andragógia mesterszak mellett andragógia tanár mesterszakra is jelentkezhetnek a továbbtanulni vágyó hallgatók.¹³ Ez azok számára jelent lehetőséget, akik már rendelkeznek valamilyen tanári szakképzettséggel, vagy sikeres felvételt nyertek valamely első tanári szakképzettséget eredményező mesterképzésre. *„Az andragógus tanári szakképzettség csak második tanárszakként vehető fel, ezért a képzés elsősorban azoknak a hallgatóknak a professzionálisítására szolgál, akik tanári szakképzettségüket a felnőttoktatás és képzés területén is hasznosítani kívánják. A szak célja olyan szakemberek képzése, akik az iskolai rendszerű felnőttoktatásban és az iskolarendszeren kívüli felnőttképzésben eredményes oktatási, képzési tevékenységet tudnak végezni és képesek ellát-*

13 Dolgozatomban nem térek ki az okleveles pályatervezési tanácsadó, az okleveles kulturális mediátor és az okleveles emberi erőforrás fejlesztő mester szakokra (Kocsis – Koltai, 2006), amelyekre az alapszak után még felvételizhetnek az andragógus hallgatók.

ni a tanulási-tanítási folyamattal kapcsolatos tervezési, szervezési és értékelési feladatokat.” (SZTE–JGYPK–FI, 2009).

A mesterképzés felkészít a tanulmányok doktori képzésben történő folytatására. A mesterfokozat megszerzéséhez összegyűjtendő kreditek száma: 120, amelybe beletartoznak az alapozó és a szakmai kurzusok egyaránt. A legkiválóbb hallgatók számára elsősorban a neveléstudományi doktori iskolában van továbbtanulási lehetőség.

Kutatásom eredményei

Másodelemzéseim alapját a Felvi.hu információs portál statisztikai adatai adják. A lekérdezések során odafigyeltem, hogy a Bologna-folyamat évétől napjainkig a honlapon lévő andragógiával kapcsolatos információkat feldolgozzam. Célom

1. táblázat

Jelentkezők száma az egyes szakokra – a nappali tagozatos alapképzésre jelentkezőket figyelembe véve – az első húsz helyre beadott jelentkezési lapok alapján

Sorrend	Szak	Jelentkezők száma (fő)
1.	gazdálkodás menedzsment	4783
2.	turizmus - vendéglátás	4717
3.	kommunikáció médiatudomány	3520
4.	mérnök informatikus	3427
5.	jogász	2835
6.	kereskedelem - marketing	2817
7.	orvos	2579
8.	pénzügy - számvitel	2197
9.	pszichológia	2145
10.	szabad bölcsészet	1976
11.	gépészmérnök	1820
12.	történelem	1668
13.	villamosmérnöki	1544
14.	ápolás és betegellátás	1535
15.	nemzetközi gazdálkodás	1509
16.	andragógia	1475
17.	nemzetközi tanulmányok	1421
18.	anglisztika	1343
19.	testnevelés - edző	1293
20.	programtervező informatikus	1281

Forrás: felvi.hu 2006., saját szerkesztés

volt, hogy átfogó képet kapjak a kultúraközvetítő szakról majd általános következtetések és a statisztikai adatok segítségével egy jövőképet alakítsak ki.

Az első táblázatból leolvasható, hogy az andragógus képzés első évfolyamára jelentkezők száma magasan túlmutat a várt eredményeken. Pontosán 1475 fő jelentkezett, amely mutatja, hogy rögtön a képzés első évében magas volt az érdeklődés a kultúraközvetítés és felnőttképzés szakterületekre. A legnépszerűbb szakok közt évek óta szerepelt a gazdálkodás menedzsment, a vendéglátás–turizmus és a kommunikáció és médiatudomány szakok, de keresett volt még a jogász és az orvos képzés is. A népszerűség 2007-ben sem hagyott alább sokkal.

A második táblázatot vizsgálva pozitív képet kapunk az andragógia alapszak tekintetében, mert az előző évvel gyakorlatilag megegyező jelentkezői létszám három hellyel előkelőbb helyezést jelentett.

2. táblázat

Jelentkezők száma az egyes szakokra – a nappali tagozatos alapképzésre jelentkezőket figyelembe véve – az első húsz helyre beadott jelentkezési lapok alapján

Sorrend	Szak	Jelentkezők száma (fő) 2007. (változás 2006-hoz képest)
1.	turizmus vendéglátás	4610 (–107)
2.	gazdálkodás menedzsment	4462 (–321)
3.	mérnök informatikus	3066 (–361)
4.	kommunikáció és médiatudomány	2694 (–826)
5.	orvos	2335 (–244)
6.	kereskedelem–marketing	2218 (–599)
7.	jogász	2141 (–694)
8.	pénzügy–számvitel	2130 (–67)
9.	pszichológia	1992 (–153)
10.	gépészmérnöki	1969 (+149)
11.	nemzetközi gazdálkodás	1298 (–123)
12.	villamosmérnök	1500 (–44)
13.	andragógia	1432 (–43)
14.	ápolás és betegellátás	1412 (–123)
15.	nemzetközi tanulmányok	1298 (–123)
16.	programtervező informatikus	1262 (–19)
17.	történelem	1173 (–495)
18.	anglisztika	1145 (–198)
19.	szabad bölcsészet	1090 (–886)
20.	testnevelő–edző	1005 (–288)
20.	építőmérnök	1005 (–7)

Forrás: felvi.hu 2007., saját szerkesztés

3. táblázat

Jelentkezők száma az egyes szakokra – a nappali tagozatos alapképzésre jelentkezőket figyelembe véve – az első tíz helyre beadott jelentkezési lapok alapján

Sorrend	Szak	Jelentkezők száma (fő) 2012.
1.	gépészmérnöki	5202
2.	mérnökinformatikus	4762
3.	gazdálkodás menedzsment	4693
4.	kommunikáció – médiatudomány	4065
5.	nemzetközi gazdálkodás	4060
6.	turizmus – vendéglátás	4002
7.	kereskedelem – marketing	3460
8.	műszaki menedzser	3408
9.	gazdasági informatikus	3389
10.	villamosmérnöki	3386

Forrás: felvi.hu 2012. , saját szerkesztés

4. táblázat

Andragógia alapszakra jelentkezők és felvettek száma éves bontásban

év	JELENTKEZŐK			FELVETTEK	
	összesen	első helyen	államilag támogatott	összesen	államilag támogatott
2006.	6664	2952	4590	2165	835
2007.	4997	2418	4898	1818	646
2008.	5185	1932	4349	1663	598
2009.	5742	2372	5004	1705	580
2010.	6007	2452	5316	1587	543
2011.	5456	2223	4582	1425	334
2012.	3184	1256	2387	790	147
2013.	877	314	616	114	11

Forrás: felvi.hu 2013. , saját szerkesztés

2009-ben a húsz legnépszerűbb szakok listáján 15. helyet foglalta el az andragógia, míg 2008-ban a 14. helyen volt. Viszont még így is jelentkezői növekedést tud felmutatni a bölcsész tudományi szak 23%-kal (257 fő) jelentkeztek többen 2009-ben, mint 2008-ban. A változás 2010–2011-ben következett be, amikor is a kormány csökkentette az államilag támogatott férőhelyeket, így az eddig 50-50%-ban állami és költségterítéses andragógia szakon a jelentkezők kevesebb százaléka kapott finanszírozott helyet. A harmadik táblázat már a 2012-es adatokat tartalmazza, ahol nem szerepel az andragógia alapképzés.

Az államilag nem támogatott szakok mind lejjebb csúsztak vagy –mint az andragógia esetében– lekerültek a legnépszerűbb szakok listájáról.

A *negyedik táblázat* az előzőekkel ellentétben kizárólag az andragógia alapszakra jelentkezők és felvettek számát mutatja éves bontásban. Megfigyelhető, hogy a már említett kormányzati döntés mennyivel csökkentette az andragógia szakra felvételizők létszámát. Míg 2006-ban Magyarországon több mint kétezeren tanultak felnőttképzési szakon, addig most 2013-ban csupán csak 114-en.

Az *ötödik táblázat* a Szegei Tudományegyetemre felvételiző és felvett tanulók számát mutatja be. A már említett tendencia itt is leolvasható. Ami a legszembe-tűnőbb, hogy 2012-ben és 2013-ban nem volt államilag támogatott hely, pedig jelentkező lett volna. Mindez azért következhetett be, mert a ponthatárt központilag határozták meg, amely az előző évekhez képest magasabb volt. 2013-ban bevezetésre került, hogy csak emelt szintű érettségivel lehet jelentkezni andragógiára, ez a követelmény még a korábban érettségit tett felnőtt hallgatók számára is kötelező. Az érdeklődés ennek megfelelően jelentősen csökkent, a képzést

5. táblázat

Szegei Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógiai Kar Felnőttképzési Intézetébe felvételiző és felvett tanulók száma

	Képzési forma	Összes jelentkező	Első helyen jelölte meg	Felvettek száma	Ponthatár
2006.	ANA	652	170	45	123
2006.	ANK	76	3	18	80
2007.	ANA	500	134	65	120
2007.	ANK	175	5	53	79
2008.	ANA	479	105	58	344
2008.	ANK	200	5	63	160
2009.	ANA	546	163	53	368
2009.	ANK	125	5	56	180
2010.	ANA	495	140	55	373
2010.	ANK	92	3	32	200
2011.	ANA	403	118	19	398
2011.	ANK	123	8	51	200
2012.	ANA	187	40	0	n.i. ¹⁴
2012.	ANK	87	4	16	240
2013.	ANA	57	9	0	n.i.
2013.	ANK	30	3	0	n.i.

Forrás: felvi.hu, 2013. , saját szerkesztés

¹⁴ n.i. =nem indult a képzés

meghirdető 19 kar közül az országban mindössze két intézmény volt képes elindítani a szakot. (A I. számú mellékletben található a 2012-ben andragógia képzést indító felsőoktatási intézmények neve.) Összehasonlításul: a Semmelweis Egyetem általános orvos képzésére való bejutáshoz 414 pont kellett a felvételin, míg az andragógián 466. A pótfelvételeire jelentkezők száma is egyre csökken az évek múlásával a Szegedi Tudományegyetemen. Míg 2011-ben 24-en jelentkeztek rá, egy éve mindösszesen 6 fő.

6. táblázat

Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógiai Kar Felnőttképzési Intézetébe pótfelvételizett tanulók száma

Év	Felvettek száma (fő)
2009.	22
2010.	24
2011.	24
2012.	6
2013.	0

Forrás: felvi.hu, 2013., saját szerkesztés

Az adatok lekérdezése előtt is tisztában voltam azzal, hogy nagyon súlyos csökkenések voltak az andragógiára jelentkezők körében, de ahogy összesítettem a kapott eredményeket tudatosult bennem, hogy mekkora problémát jelent ez ma Magyarországon. Jogosan tehetjük fel a kérdést, hogy miért van szükség egy ennyire innovatív szakma ellehetetlenítésére? Milyen lépéseket kell véghezvinnünk annak érdekében, hogy mindez változzon? Mit tudunk ennek érdekében tenni?

Befejezés

*„A nagy kérdés nem az, mit hoz a holnap?
Az igazi kérdés, mit hoz a tegnap?”
– Márai Sándor –*

A címben leírt múltat elemeztem röviden az elején, majd az andragógus képzés jelen helyzetét írtam le statisztikai adatokkal alátámasztva. A jövő a mai álláspont szerint nem kecsegtet túl sok jóval, amelyet a „szembeszél” és a társadalmi meg nem értettség mellett az andragógus szakmában dolgozók hallgatása eredményez. A megvizsgált adatok arra engednek következtetni, hogy egy igen nagy múlttal rendelkező szakot lehetetlenítettek el. Jól kiolvasható az összes táblázatból, hogy évről évre egyre kevesebb főt tudtak a felsőoktatási intézmények felvenni államilag támogatott formában, de a népszerűségéből mégse veszített. Sajnos ez a helyzet mégis azt eredményezte, hogy hazánkban 2013/2014-es első félévében két felsőoktatási intézményben tanulhatnak a kultúra és felnőttképzés iránt érdeklődő hallgatók.

Úgy gondolom, hogy a szakmában dolgozóknak közösen kellene tenni azért, hogy ez a társadalom számára – kutatási eredményekkel, naprakész statisztikai adatokkal bizonyított – fontos szak ne tűnjön el. Egy ilyen nagy múltra visszatekintő, de mégis fiatal tudományterület magyarországi megerősödése záloga lehetne a tudásalapú társadalom létrejöttének, mivel olyan szakemberek kerülnének ki a munkaerőpiacra, akiknek céljuk a színvonalas oktatás és képzés szervezése. Ebben a folyamatban az andragógia képes megfelelő hatást kifejteni és a hivatásra tudatosan készülő felnőttképzési szakembereket kibocsátani a munkaerőpiacra. Mindezzel biztosítva azt, hogy az egyetemen megszerzett tudás érték, amelyet minden embernek a saját elméje ékesítésén kívül kötelessége kell, hogy legyen a társadalom számára „áruba” bocsátani.

Terveim közt szerepel egy kérdőíves kutatás lefolytatása Magyarországon az andragógus alap és mester szakon 2014-ben végző tanulók körében. Célom, hogy feltérképezzem a leendő andragógusok motivációját, jövőképét és véleményét. Úgy gondolom, hogy ez a kutatás nagyban hozzájárulna az andragógia szak elismeréséhez–elismertetéséhez.

Felhasznált irodalom

1. BARAKONYI Károly (2004): *Rendszerváltás a felsőoktatásban*. Akadémiai Kiadó, Budapest 78. oldal
2. Bologna Nyilatkozat (1999) <http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/tudastar/bolognai-nyilatkozat> [2014. január 9.]
3. DURKÓ Máttyás–MARÓTI Andor (1977): *Népműveléstudomány*. Tankönyvkiadó, Budapest
4. FARKAS Éva (2013): *A láthatatlan szakma*. typiART, Pécs
5. Felvi (2006): *Jelentkezők száma az egyes szakokra – a nappali tagozatos alapképzésre jelentkezőket figyelembe véve – az első húsz helyre beadott jelentkezési lapok alapján*. <http://www.felvi.hu/> [2014. január 9.]
6. Felvi (2007): *Jelentkezők száma az egyes szakokra – a nappali tagozatos alapképzésre jelentkezőket figyelembe véve – az első húsz helyre beadott jelentkezési lapok alapján*. <http://www.felvi.hu/> [2014. január 9.]
7. Felvi (2012): *Jelentkezők száma az egyes szakokra – a nappali tagozatos alapképzésre jelentkezőket figyelembe véve – az első tíz helyre beadott jelentkezési lapok alapján*. <http://www.felvi.hu/> [2014. január 9.]
8. Felvi (2013a): *Andragógia alapszakra jelentkezők és felvettek száma éves bontásban*. <http://www.felvi.hu/> [2014. január 9.]
9. Felvi (2013b): *Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógiai Kar Felnőttképzési Intézetébe felvételiző és felvett tanulók száma*. <http://www.felvi.hu/> [2014. január 9.]
10. Felvi (2013c): *Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógiai Kar Felnőttképzési Intézetébe pótfelvételizett tanulók száma*. <http://www.felvi.hu/> [2014. január 9.]
11. KOC SIS Mihály–KOLTAI Dénes (2006): *Az andragógia szak a felsőoktatás átalakuló rendszerében*. In: Lada László: *Az andragógia korszerű eszközeiről és módszereiről*. Nemzeti Felnőttképzési Intézet, Budapest
12. KOLTAI Dénes (2006): *Az emberi erőforrás szakma megnevezése és a bolognai formáció*. In: *Humánpolitikai Szemle* 3. szám 45. oldal, Budapest
13. KRAICINÉ DR. SZOKOLY Mária (2008): *Pedagógus – Andragógus szerepek és kompetenciák az ezredfordulón*. In: *Andragógia ismeretek*. Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest
14. KRAICINÉ DR. SZOKOLY Mária (2009): *Andragógusképző a felsőoktatásban*. In: *A kulturális szakemberképzés perspektívái* Eötvös József Főiskolai Kiadó, Baja
15. MANG Béla (2005): *A bolognai folyamat és a felsőoktatási felvételi 2006 Oktatási Minisztérium*, Budapest <http://www.nefmi.gov.hu/felsooktatas/korabbi-esemenyek/bolognai-nyilatkozat> [2014. január 9.]
16. Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Felnőttképzési Intézetének honlapja: *Az andragógia mesterszak leírása*. http://www.fk.jgytf.u-szeged.hu/tanszek/kozmuw/?page_id=375 [2014. január 9.]

17. Szegedi Tudományegyetem Juhász Gyula Pedagógusképző Kar Felnőttképzési Intézetének honlapja: *Az andragógia tanár mesterszak leírása*. http://www.fk.jgytf.u-szeged.hu/tanszek/kozmuuv/?page_id=583 [2014. január 9.]
18. SZURMAINÉ SIKLÓ Mária (2009): *A közművelődési szakemberképzés perspektívái a felsőoktatásban*. In: A kulturális szakemberképzés perspektívái, Eötvös József Főiskola, Baja
19. SZŰCS Norbert – T. MOLNÁR Gizella (2009): *Pillanatfelvétel – az andragógia BA – képzés első 3 évéről*. In: Kultúra és Közösség XIII. évfolyam III. folyam, Budapest
20. T. KISS Tamás (2009): *Túlélés, alkalmazkodás vagy/és innováció*. In: Kultúra és Közösség XIII. évfolyam III. folyam, Budapest
21. T. MOLNÁR Gizella (2010): *A népművelőtől az andragógusig* In.: Juhász Erika, Szabó Irma (szerk.) Nemzetnevelés – felnőttnevelés – közművelődés. Csokonai Kiadó – Debreceni Egyetem – KultúrÁsz Közhasznú Egyesület. Debrecen